

אכילת בשר אחר גבינה קשה¹

ראשי-פרקים:

- א. המתנה בין אכילת בשר לאכילת חלב
- ב. המתנה בין אכילת חלב לאכילת בשר
- ג. ההמתנה משום חומרא
- ד. מקום להחמיר בגבינה מתולעת
- ה. גבינה שהועמדה בקיבה
- ו. גבינה קשה שאינה מותלעת
- ז. דעת הפוסקים על גבינה צהובה המיוצרת בארץ
- ח. גבינה צהובה המותכת בפיצה
- ט. סיכום ומסקנות

א. המתנה בין אכילת בשר לאכילת חלב

שיעור הזמן שיש להמתין מאכילת בשר לאכילת מאכלי חלב, לדעת השו"ע יו"ד סי' פט סעי' א הוא שש שעות, ומקורו ברמב"ם מאכלות אסורות פ"ט הכ"ח, ומשום בשר שבין השיניים. וכ"ה ברי"ף, חולין לז, ע"ב מדפי הרי"ף וברא"ש שם פ"ח סי' ה, שהוא דין המתנה כשיעור סעודה, שהוא שש שעות. ברמ"א שם כתב, דהמנהג הפשוט במדינות אשכנז הוא להמתין שעה אחת, ומקור דבריו מהתוס' חולין קה, א ד"ה לסעודתא וראבי"ה סי' אלף קח, וסיים דבריו, דיש מדקדקים להמתין שש שעות וכן נכון לעשות. ובט"ז שם סק"ב הביא למש"כ בשערי דורא סי' עו, שנוהגים כהרמב"ם להמתין שש שעות, ודלא כהתוס' שמתירים בשעה אחת. והוסיף, שהגם שא"א למחות ביד בני אדם שאינם בני תורה, אבל בבני תורה ראוי למחות ולגער בהם, שלא יקלו פחות משש שעות. עוד הביא הט"ז שם ממהרש"ל ביש"ש חולין, פ"ח סי' ט, שתמה על מנהג אשכנז המובא ברמ"א, שדי בהמתנת שעה אחת, שהוא כנגד דעת רי"ף, רמב"ם ורא"ש שהצריכו להמתין שש שעות. ומה

1. נערך על פי דברים שנאמרו בכנס הכשרות, ניסן ה'תשפ"ג.
ראה גם בנתיב החלב א, עמ' 97, בדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל ושם עמ' 100-98 מאמרו של הרב זאב וייטמן; ובנתיב החלב ד עמ' 102 מאמרו של הרב אברהם שלזינגר ושם עמודים 111-118 הרב קעלמאן.

שכתב הלבוש ס"א, שמקור להמתנת שעה אחת שהזכיר רמ"א הוא מדברי סמ"ג, טעות סופר הוא שלא כתב כן שום פוסק, ולא הזכירוה מהרא"י בהגהות שערי דורא סי' עו אות ב, ואיסור והיתר הארוך כלל מ דין ד, אלא לענין שהעולם נוהגים כן, אך לא למימר שדינא הכי.

ב. המתנה בין אכילת חלב לאכילת בשר

בגמ' חולין, קה, א' אמר רב חסדא אכל גבינה מותר לאכול בשר, וכן פסק בשו"ע יו"ד שם ס"ב 'אכל גבינה מותר לאכול אחריו בשר מיד, ובלבד שיעיין ידיו שלא יהא שום דבר מהגבינה נדבק בהם, ואם הוא בלילה שאינו יכול לעיין אותם היטב, צריך לרחצם, וצריך לקנח פיו ולהדיחו. והקינוח הוא שילעוס פת ויקנח בו פיו יפה, וכן בכל דבר שירצה, חוץ מקימחא ותמרי וירקא, לפי שהם נדבקים בחניכים, ואין מקנחים יפה, ואחר כך ידיח פיו במים או ביי. במה דברים אמורים בבשר בהמה וחיה, אבל אם בא לאכול בשר עוף אחר גבינה, אינו צריך לא קינוח ולא הדחה ולא נטילה'.

וברמ"א שם כתב 'ויש מחמירין אפילו בבשר אחר גבינה, וכן נוהגין שכל שהגבינה קשה אין אוכלין אחריה אפילו בשר עוף כמו בגבינה אחר בשר, ויש מקילין ואין למחות, רק שיעשו קינוח והדחה ונטילת ידיים, מיהו טוב להחמיר'. והא דיש להחמיר בבשר אחר גבינה, הוא באיסור והיתר הארוך שער מ, אות י. ובגר"א שם סקי"א ציין מקור דבריו מזוה"ק פרשת משפטים קכה, ע"א, הו"ד בב"י או"ח סי' קעג ד"ה ויש מחמירין יעוי"ש. אכן, מה שסיים הרמ"א דבריו דטוב להחמיר, אינו אלא על גבינה קשה בלבד, וכמש"כ בחכמת אדם כלל מ סעי' יג-יד, משנ"ב סי' תצד ס"ק טז, והוא ממג"א שם סק"ו, שלא כסתימת הלשון במנחת יעקב סי' עו, סק"ה, דנראה שם שהוא דין כללי בכל מאכל חלב ולא דוקא בגבינה קשה.

ומקור חומרת הרמ"א הוא במרדכי חולין פ"ח רמז תרפז, שהביא ממורו מהר"ם מרוטנבורג שכתב (והוא בשו"ת סי' תרטו בדפוס פראג) 'וששאל אדוני ששמע שאני נוהג שלא לאכול בשר בהמה וחיה אחר גבינה ומיקל בבשר עוף, בימי חורפי הייתי מתלוצץ בבני אדם שהיו עושים כן, ואדרבה שרא לי מרי היה נראה לי בעיני כמו מינות, עד שפעם אחד מסעודתא לסעודתא מצאתי גבינה בין שיניי, גזרתי להחמיר על עצמי בבשר אחר גבינה כמו גבינה אחר בשר, ואין בדבר הזה כחולק על התלמוד, ולא כמוסיף שהוא גורע, דהא אמרינן בפרק כל הבשר (חולין קה, א) מר עוקבא אמר אנא להא מילתא כחלא בר חמרא דאילו אבא כדאכיל בישראל וכו' וכל חד מצי לאחמורי על נפשי' ולעשות משמרת'.

וממקור שהביא המרדכי נמי נראה, שחומרא זו של המתנה אחר גבינה, הוא רק בגבינה קשה, דהא טעמא דמהר"ם מרוטנבורג הוא משום שמצא גבינה בין שיניו, והוא שייך רק בגבינה קשה. מלבד מה שאין מסתבר שיחמיר כן בכל גבינה, כנגד דינא דגמ' חולין דמותר לאכול בשר אחר אכילת גבינה. ואמנם אין בזה הכרח. ואכן בתשב"ץ קטן סי' שנח, חילק בזה בין חלב לגבינה, ולא חילק בגבינה עצמה בין גבינה רגילה לגבינה קשה.

ובעיקר האי חומרא, להמתין באכילת בשר אחר חלב, כתב מהרש"ל בים של שלמה חולין פ"ח סי' ו שהוא כמו מינות, ורק מהר"ם החמיר בזה משום מעשה שהיה עמו, אבל מי שלא באה לידו תקלה לא יכול להחמיר. אכן הש"ך יו"ד סי' פט ס"ק יז כתב, שאין דבריו מוכרחים, ואדרבה בדברי מהר"ם שם נראה איפכא. ובשיורי ברכה הביא משו"ת דברי יוסף סי' מה אות ד, שאין כוונת מהרש"ל שהוא כמינות, אלא היכא שעושה כן מן הדין, אך כשהוא מורה שהדבר מותר מדינא, ואין עושה כן אלא משום חומרא לשמור משמר, יכול להחמיר על עצמו.

והנה בזוה"ק, שהוא מקור דין המתנה באכילת בשר אחר חלב, לא הוזכר זמן ההמתנה של שש שעות, ולא כתב רק שלא לאוכלם יחדיו בתוך שעה או באותה סעודה. ואמנם הוא משום דס"ל, שגם בחלב אחר בשר, אין צריך להמתין אלא שעה אחת, אכן לדידן דנקטינן שזמן ההמתנה בחלב אחר בשר הוא שש שעות, ה"ה שצריך להמתין כן בבשר אחר חלב, וזוהי כוונת הב"י בחומרא שלא לאכול בשר אחר חלב, דהיינו להמתין שש שעות. וכ"ה בט"ז שם סק"ד בביאור דברי הרמ"א, שיש מחמירין אפילו בבשר אחר גבינה, שפירש דהיינו להמתין שש שעות, ובפמ"ג שפ"ד ס"ק טז שכתב, דהאחרונים החמירו בשש שעות כזוהר, הרי דילפינן מהזוה"ק ענין ההמתנה, וזמן ההמתנה הוא כמנהג דידן שהוא שש שעות. וכ"ה בערוה"ש סעי' יא, מור וקציעה או"ח סי' קעג, יד יהודה בפירוש הקצר ס"ק כה. ובפרי תואר סק"ו ביאר כוונת דברי הזוה"ק שהוא כמוסיף והולך, דמש"כ שם 'דכל מאן דאכיל האי מיכלא כחדא או בשעתא חדא או בסעודתא חדא' וכו' היינו שאסור לאכול הבשר והגבינה כחדא, ולא זו בלבד גם אין לאוכלם בשעתא חדא, ולא זו בלבד ואין לאוכלם גם בסעודתא חדא, ואכן המכוון בזה הוא זמן המתנה שבין סעודה לסעודה דהיינו שש שעות. ואמנם הש"ך סי' פט ס"ק טז, הביא מספר מצרף לחכמה פרק כג, שכוונת הרמ"א היא להמתנת שעה אחת וכדברי הזוה"ק, ולישנא דזוה"ק הכי משמע, ואף שהש"ך שם סק"ח החמיר כהמדקדקים להמתין שש שעות באכילת גבינה אחר אכילת בשר, דכן ראוי לעשות לכל מי שיש בו ריח תורה, מ"מ בחומרת ההמתנה של בשר אחר גבינה, ס"ל שאין צריך להחמיר כן ודי בשעה אחת.

במה שהביא הרמ"א, שטוב להחמיר המנהג שלא לאכול בשר אחר גבינה קשה, כמו בגבינה אחר בשר, והיינו המתנת שש שעות, והתבאר בגר"א שמקורו הוא מב"י שהביא לדברי הזוה"ק, אף שבזוה"ק לא איירי בגבינה קשה ודבריו בסתם גבינה, נראה כוונתם שאם החמיר הזוה"ק להמתין אחר כל מאכלי חלב, לדידן יש מקום להחמיר כן אחר אכילת גבינה קשה. ומה שממתינים רוב העולם חצי שעה אחר אכילת מאכלי חלב (שלא בגבינה קשה) קודם אכילת בשר, יש לומר שמקורו הוא מדברי הזוה"ק שכתב שלא לאוכלם 'בשעתא חדא', שאין הכוונה בזה לשעה שלימה, אלא ליותר ממחצית השעה, וכ"ה במנחת יעקב כלל ע' וסק"ה, שהביא משירי כנה"ג שיש להמתין שעה אחר גבינה (שאינה קשה) קודם אכילת בשר, וכתב ע"כ שכן ראוי לנהוג.

ג. ההמתנה משום חומרא

והנה לישנא דב"י שכתב ד"ש מחמירין' על עצמם שלא לאכול בשר אחר גבינה, מורה ע"כ שהמתנת שש שעות אחר אכילת גבינה קשה, הוא בדרך חומרא ולא מדינא. והתבאר טעמא באיסור והיתר הארוך שער מ' אות י', שהוא לפי שממשיך הטעם שלו בפה לזמן ארוך, דזהו טעם המתנת שש שעות בחלב אחר בשר לדעת רש"י, כמבואר בחולין קה א ד"ה אסור. ואמנם, אין זה אלא חומרא ממידת חסידות ופרישות, שראוי לכל בעל נפש לנהוג כן, אך אינו מדינא, ומשום דגם אם הוא נדבק בשיניים מ"מ לא מיקרי גבינה, שלא כמו הבשר הנדבק בין השיניים שהוא בשר ממש, ושם בשר עדיין עליו, כדילפינן לה מקרא דכתיב "הבשר עודנו בין שניהם" (במדבר יא לג) כדאייתא בחולין שם.

ומטעם זה כתב הט"ז, דאף לטעם שהביא הרמב"ם מאכלות אסורות פ"ט הלכה כ"ח, שחיוב ההמתנה בחלב אחר אכילת בשר, הוא משום בשר שבין השיניים, דרק אחר שש שעות הוי כמעוכל, הוא דווקא בבשר ממש ולא בטעם בשר, וא"כ בכל גבינה אין איסור לאכול אחריה בשר, כי טעם אינו כלום, וגבינה שבין השיניים לא הוי גבינה כלל, דהא בבשר נמי אי לאו דגלי קרא לא הוי קרינן

ליה בשר. ואמנם, הפר"ח שם ס"ק טז כתב, דלטעמא דהרמב"ם דההמתנה היא משום בשר שבין השיניים, ה"נ גבינה שבין השיניים נקראת גבינה, ודלא כהט"ז, וכן הוא ביד יהודה הארוך סק"ד.

ד. מקום להחמיר בגבינה מתולעת

עוד כתב בט"ז שם, דנראה שאין להחמיר להצריך המתנה באכילת בשר אחר אכילת גבינה, אלא בגבינה מתולעת, ומשום טעם שמנונית שבה שנמשך בפה, אבל בגבינה ישנה שאינה מתולעת, שנעשתה מחלב בעלמא ונתייבשה, או האוכל חמאה בלבד, אין להחמיר בזה יותר מקינוח וניקור שינים והדחת הפה והידיים, אא"כ למי שנוהג בתוספת פרישות וזהירות. ואמנם הש"ך שם ס"ק טו כתב, שמן הסתם אם היא ישנה ששה חדשים חשיבא קשה. והוא מבואר אי נקט כטעם שהזכיר הפר"ח, שהוא משום בשר שבין השיניים, דשייך שפיר בגבינה קשה משום הנשאר בין השיניים.

והיה מקום לומר, דהא דאסר באיסור והיתר אכילת בשר אחר גבינה, הוא משום דס"ל דאיסור אכילת חלב אחר הבשר, אינו משום ממשות הבשר, שאם כן יהני ניקור היטב של השיניים (ואמנם הפר"ח שם סק"א, כתב דחיישינן שמא לא ינקר יפה) וטעם האיסור להרמב"ם הוא משום שכבת השומן הנדבקת בשיניים ומושכת הטעם, וס"ל דהוא שייך גם בבשר אחר חלב. אמנם ס"ל להט"ז, שגבינה קשה שאינה מושכת טעם, אין לאסור בה גם לדעת הרמב"ם. אכן לישנא דאיסור והיתר מורה, דאיירי בבשר שבין השיניים ולא בשומן.

ה. גבינה שהועמדה בקיבה

ובמה שכתב שם הט"ז שדוקא בגבינה מותלעת יש להחמיר, אבל בגבינה ישנה ואינה מותלעת ולא נעשית מחלב אשר הועמדה בקיבה כדי להקפיא החלב, רק נעשה מחלב בעלמא ונתייבשה, או אוכל חמאה, אין להחמיר בזה יותר מקינוח וניקור שיניים והדחת פה וידיים, כי אם מי שנוהג בתוספת פרישות וזהירות, נראה כוונתו דתרתיה בעינן, שתהא הגבינה ישנה וגם שהועמדה בקיבה, וכדנתבאר שם בהגהות חת"ס שתמה על כך, והוא דלא כמש"כ ביד יהודה בפירוש הקצר ס"ק נה, שמה שהועמדה בקיבה הוא טעם בפני עצמו להמתנת שש שעות, אף אם אין הגבינה ישנה. אכן יש להבין, דהא בזמן חז"ל סתם גבינה הועמדה בקיבה, ואעפ"כ אין צריך להמתין לאחריה שש שעות, והיאך א"כ כתב שמה שהועמדה בקיבה הוא טעם בפ"ע להצריך המתנה.

אכן בעצי העולה הלכות בשר בחלב, כלל ג ס"ק טו, ובחוקי חיים ס"ק יג כתבו, שע"י מה שהועמדה בקיבה נעשית קשה יותר, ויש בו חשש של בין השיניים. ומטעם זה, גם אם לא נמלחה ועדיין מתוקה היא, יש להחמיר להמתין לאחריה משום שקשה היא ונתחבת בין השיניים. ובמגילת ספר על בשר בחלב, סי' פט סק"ה כתב לבאר טעם משיכת הטעם בגבינה צהובה, שאינו מחמת השומן שבה, אלא שקשיות הגבינה. ומה שהיא קשה לעיכול ואינה מתעכלת עד זמן מרובה, גורם שבמשך אותו הזמן יעלה טעמה לפה, וטעם זה אין שייך בגבינה צהובה המצויה, שאינה קשה.

(ובעיקר ענין משיכת הטעם בגבינה מותלעת, בסתמא הוא סימן בעלמא, דהיא שהגבינה מותלעת יש בזה להורות, שעבר עליה זמן והיא התיישנה ומושכת טעם. אכן בפמ"ג שם משב"ז סק"ד כתב, שהוא משום שאכילת התולעים היא כמו בשר שמושך זמן, היינו שהוא מושך את זמן הגבינה בפה. ואמנם, לא ברירא עיקר האי מילתא להתיר אכילת תולעים שבגבינה, יעו"י יו"ד סי' פד סט"ז וברמ"א שם, דאף שנוהגים לאוכלם, מ"מ טוב להחמיר במקום שאין הפסד מרובה. ובפר"ח שם ס"ק נ-נב החמיר בזה מעיקר הדין).

אכן כיון שהוא רק חומרא, כתב במעדני השלחן סי' פט במטעמי השלחן ס"ק יא, דהיכא שהוא ערב שבת או ערב יו"ט, אף שלכתחילה אין לאכול בהם גבינה קשה או מותלעת, כדי שיוכל לאכול אח"כ בשר, מ"מ אם אכל בהם גבינה קשה או מותלעת, יש להקל לאכול אח"כ בליל שבת או ליל יו"ט בשר בהמה וכ"ש בשר עוף, אף שלא עברו שש שעות מאכילת הגבינה, ודי בהמתנת שעה אחת כפשטות לשון הזה"ק, כיון דהיא סעודת מצוה כדאיתא בשבת קיח א, ועי' פת"ש סי' יח סק"ט מש"כ משמ"י דהבית יעקב סי' צה.

וכן במקום שהוא ספק בעיקר הדבר, אם היא גבינה קשה או אם היא מתולעת, באופן שאי אפשר לברר הדבר, יש להקל מספק, וכל שכן שאפשר בכה"ג לאכול בשר עוף, כמבואר בדעת קדושים סק"ב, מקדש מעט סק"ט. כף החיים ס"ק מח, ובמטה ראובן סי' קפח.

ו. גבינה קשה שאינה מותלעת

ובפולוגתא דש"ך וט"ז אי שייך טעם ההמתנה בגבינה קשה שאינה מותלעת, שאין בה משיכת טעם רק הא דבין השיניים, דלדעת הט"ז אינו שייך בגבינה, נקטינן להלכתא כהש"ך ס"ק טו שדין ההמתנה הוא גם בגבינה ישנה ששה חדשים, שגם היא חשיבא קשה, וכמשי"כ בפמ"ג ש"ד ס"ק טו דגבינה נמי מיקרי גבינה בין השינים, וכ"ה במשב"ז סק"ד שהביא לדברי פר"ח שראוי להחמיר בגבינה קשה כדעת הש"ך. וכן פסקו החכמת אדם כלל מ סי"ג, קיצוש"ע סי' מז סי"א, משנ"ב סי' תצד שעה"צ ס"ק טו, ובנדחי ישראל פרק לג.

ומעתה יש לדון, בגבינה צהובה המצויה בארץ, שהן אמנם שאינה מתולעת ואין לה חריפות גם אם תתיישן לזמן מרובה (ואכן היא ממשיכה להתיישן גם אחר גמר יצורה וכדלהלן) ואין שייך בה טעם ההמתנה משום משיכת טעם, מ"מ שמא שייך בה טעם ההמתנה משום הנשאר בין השיניים, ויש שנקטו, שכיון שכיום תהליך יישון הגבינה נעשה במשך חודשיים, ואין הגבינה ישנה ששה חדשים, אין לה דין של גבינה קשה, ואין צריך להמתין לאחריה שש שעות.

ואמנם יש לדון בזה, דאף שתהליך היישון כיום אינו במשך ששה חדשים, מ"מ כיון שנעשית קשה באופן מלאכותי בדבר הדומה לקיבה, שמא יש לה שם גבינה קשה גם בפחות מששה חדשים, ועי' שו"ת שבט הלוי ח"ב, סי' לה. ומלבד הא, כיון שהיא מתיישנת עד זמן שאוכלים אותה (שהבקטריות שלה חיים וממשיכים להתיישן גם כשהיא בתוך המקרר) יש מקום להחשיבה כגבינה ישנה. אכן, יש מקום לדון בהתיישנות שכזו, אם היא בכלל שם גבינה ישנה שמצריכה המתנה של שש שעות, ובפרט שבפשטות ענין הששה חדשים הוא בשביל התלעת הגבינה כפי שנתברר במציאות, וכל זה אינו שייך בגבינה צהובה.

ז. דעת הפוסקים על גבינה צהובה המיוצרת בארץ

ואכן דנו הפוסקים, בדין הגבינה הצהובה המצויה בימינו המיוצרת בארץ, אם יש לה דין גבינה קשה שצריך להמתין אחריה שש שעות לאכילת חלב או לא. בקובץ תשובות ח"א סי' נח, אות ב על מה שנשאל אם צריך להמתין אחריה גם כשנתרככה במאכל הנקרא 'פיצה', או שבכה"ג דינה כגבינה רכה שאין צריך להמתין אחריה שש שעות, ענה מו"ר מרן הגריש"א זצ"ל, שכיון שטעם ההמתנה הוא מפני שטעם שלה נמשך הרבה זמן, משום שהוא חריף וחזק, אין נפק"מ במה שנתרככה הגבינה (ואמנם המציאות בזמננו אינה כן, ואין בגבינה הצהובה המצויה חריפות וחוזק). ובדעת מו"ר מרן הגרש"א זצ"ל, במאור השבת ח"ג תשובה לח סק"א הובא נמי להחמיר, וכ"ה

בספר הכשרות פ"י סעי' נ, הערה קכו. אך בקיצור שו"ע הלכות בשר בחלב להגר"א פויפר זצ"ל עמ' קלט הובא בשמו של מו"ר מרן זצ"ל, שבהוראה לאחרים הורה להקל, וכ"ה בקובץ מוריה טבת תשנ"ו, ועי' הליכות שלמה מועדים, ח"ג פ"ב סעי' יג הערה נ, שאף שהובא בשם מו"ר הגרשז"א זצ"ל, לצרף קשיות הגבינה במבנה החומר שלה עם אחוזי השומן הגבוהים שבה, ששניהם גורמים שהשפעת הגבינה נשאת בחלל הפה והלוע שעות רבות. מתחילה לא חשש הגרשז"א זצ"ל לזה אלא בגבינות הקשות ביותר המיובאות מאירופה, וכן הורה לאחרים, אך לאחר שנים אמר שכיון שכיום קשה להבחין כראוי בין הסוגים, ראוי להחמיר בכולן, וכן נהגו בביתו. ועי' בשו"ת ושב ורפא ח"ב סי' כו מה שהאריך בזה, ובתוך דבריו הביא משמ"י דמון הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, שדעת אביו זצ"ל היתה שאין צריך להחמיר בזה כלל.

ומאידך, מצינו דעת המקילים בזה, כמרן הגר"א קוטלר זצ"ל, הו"ד בקיצור שו"ע להגר"א פפויפר שם עמ' קלח, שענה לשואל שגבינה צהובה המצויה אינה בכלל גבינה קשה שדיברו עליה הפוסקים, שהיא היתה כ"כ קשה עד שהוצרכו למגרדת כדי לחותכה, כהמבואר בשבת קכא, ב מגירה לגרור בה את הגבינה. וכן הובא במעשה איש ח"ה, עמ' כב, בדעת מרן החזו"א זצ"ל, שאין צריך להמתין שש שעות אחר גבינה צהובה, אא"כ עמדה שנה, וכן נקט מרן הגר"ח זצ"ל כדהובא בנזר החיים אות קנד. וכ"ה דעת הבאר משה מדעברעצין בהגהות על ספר פתחי הלכה ח"א עמ' קח. וכ"כ בשו"ת אבן ישראל ח"ט סי' סח, ובהגהותיו על משנ"ב סי' תצד סק"ב, שכיון שאינה קשה כ"כ כמו גבינה ישנה שהיה אז שנשארה בין השיניים, וגם אינה ישנה כל כך שיהא טעמה נמשך יותר מחצי שעה, ואינה חריפה יותר מכל גבינה, ע"כ אין צריך לחכות לאחריה שש שעות. וכן היא דעת הגר"מ הלברשטאם זצ"ל כדהובא בשו"ת ושב ורפא שם. ובשו"ת משנה הלכות חט"ד סי' ט הביא משמ"י דמון הגר"מ פיינשטיין זצ"ל להקל, אך הוא עצמו סבר להחמיר כהגר"ש"א. ועי' שו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' שפח, מעדני השלחן סי' פט סק"ל, שו"ת מעדני מלכים סי' פט-צ, ומו"ר בשבט הלוי ח"ב סי' לה.

ח. גבינה צהובה המותכת בפיצה

ובגבינה צהובה המותכת בפיצה יש עוד מקום לדון, שלא להצריך המתנת שש שעות אחר אכילתה, למבואר ביד יהודה בפירוש הקצר סק"ל, שבגבינה קשה שנתרככה אין צריך להמתין שש שעות, וכוונת דבריו דבכה"ג ליכא משום גבינה שבין השיניים, כיון שהיא רכה ואינה קשה. ואמנם יש לדון בו משום משיכת טעם, דאפשר דליכא נמי להא משום הריכוך, דאין משיכת טעם אלא כשהיא קשה, או שמא כדעת הסוברים שכל זה הוא רק בנתרככה בתבשיל, אך אם נתרככה בעלמא לית לן בה, ועדיין היא מושכת טעם. ובבן איש חי שלח סעי' טו כתב, דנוהגים להמתין בגבינה אפילו שלוקה אפילו צלויה, וכן היא דעת מו"ר מרן הגר"ש"א זצ"ל בקובץ תשובות ח"א סי' נח, שאם יש בגבינה טעם המתנה הוא גם כשהיא מותכת בפיצה. ואמנם בכישול או ריכוך באופן שאין ניכר צורת הגבינה יש להקל.

ומעתה יש מקום להקל בגבינה צהובה שבפיצה, דהא משום גבינה שבין השיניים ליכא כיון שהיא מתרככת באפייתה, וגם משום משיכת טעם ליכא דהוי כתבשיל שאינו מושך טעם כדנתבאר ביד יהודה, ומשום יישון אין שייך בה כיון שהבישול שלה הורג את הבקטריות המצויות בה, ושוב אין מועיל בה יישון אחר היצור, וכמבואר בשלחן הלוי פכ"ב שהמתנת ששה חדשים באופן שאינה פועלת על היישון או על קושי הגבינה, אין לה שום משמעות לגדרי דין זה. וכן יש אומרים

שהמקפיא גם הוא הורג את הבקטריות, ואין שייך בו יותר יישון.

עוד יש בה מקום להיתר, גם אם נימא שדינה של גבינה צהובה הוא כגבינה קשה, דיש לדון בו בעיקר דינא, אם יש דין המתנה בגבינה אפוי' או מבושלת, מלבד הטעם המוזכר שנתרככה ואין בה ממשות משיכת טעם, או חשש דבין השינים. דהנה לגבי אכילת חלב אחר אכילת בשר, כתב השו"ע יו"ד סי' פ"ט ס"ג 'אבל אם בא לאכול הגבינה עצמה אחר תבשיל של בשר, או הבשר עצמו אחר תבשיל של גבינה, חובה ליטול ידיו'. וברמ"א שם 'ושומן של בשר דינו כבשר עצמו (רשב"א סי' שז ומרדכי והגהת שערי דורא) ונהגו עכשיו להחמיר שלא לאכול גבינה אחר תבשיל בשר כמו אחר בשר עצמו, ואין לשנות ולפרוץ גדר (ארוך ובי"י) מיהו אם אין בשר בתבשיל רק שנתבשל בקדירה של בשר, מותר לאכול אחריו גבינה, ואין בו מנהג להחמיר. וכן נוהגין לאכול בשר אחר תבשיל שיש בו גבינה או חלב, מיהו יש ליטול ידיו ביניהם, ואפילו לא יאכל בשר ממש, רק תבשיל של בשר אחר תבשיל של גבינה, אם נגע בהן בידיו (בשערים והגהת שערי דורא).

והנה, אף שהחמיר הרמ"א שלא לאכול גבינה אף אחר תבשיל של בשר, מ"מ ודאי שאין חומרתו כאכילת גבינה אחר אכילת בשר עצמו. ומטעם זה נראה, דבכה"ג שאין הגבינה קשה בעין אלא בתבשיל, אין צריך להמתין אחריה שלא לאכול בשר, כיון דכל כולו אינו אלא חומרא. אכן, בגדר תבשיל לגבי בשר, נסתפק ביד יהודא אם הוא גם היכא שהבשר מעורב בו בעין, או שהוא רק כשארין בו בשר בעין. ואפשר דשורש הספק הוא בטעם ההמתנה, דאם הוא מטעם בשר שבין השיניים, איכא להאי חששא כל היכא שיש בו בשר בעין, ומה אכפ"ל שהוא בתבשיל, משא"כ אם הוא מטעם משיכת טעם, דאינו שייך בתבשיל כיון שהבישול מבטל חוזה הטעם, והוא שייך אף אם יש בתבשיל חתיכות בשר בעין. ואמנם, הב"ח סק"ד וערוך השלחן סי"ב נקטו בגדר תבשיל, שהוא בכל גוונא שאין עיקר הבשר קיים בעין, ואין עתה בתבשיל אלא מה שנתבשל עם הבשר, ולדבריהם אין מקום להקל בכה"ג בפיצה שיש בה גבינה צהובה, כיון דאף שהיא מבושלת או אפוי', מ"מ הגבינה עצמה נמצאת בה בעין.

ט. סיכום ומסקנות:

- א. גבינות רכות וגבינות מלוחות טריות - אין להם דין גבינה ודי בהמתנה של חצי שעה.
- ב. גבינות חצי קשות - מן הדין אפשר להקל אבל רבים מחמירים להמתין שש שעות, אומנם יש לסמוך להקל כאשר הגבינה מבושלת כמו בפיצה או גבינה העוברת תהליך בישול כדוגמת גבינה מותכת. ויש להקל כאשר הגבינה מבושלת כמו בפיצה או גבינה העוברת תהליך בישול כמו למשל גבינה מותכת.
- ג. גבינות עם טעם חזק הנובע מהבשלתה של הגבינה במשך זמן ארוך יש להמתין שש שעות.
- ד. גבינות בהם תהליך ההבשלה הוא שישה חודשים ומעלה חייבים להמתין שש שעות.

לאחרונה מיוצרת ומשווקת ע"י תנובה גבינת פרמזן בהכשר בד"צ ועדת מהדרין. גבינה זו הינה בת שנה ויותר ולכן חייבים להמתין אחריה שש שעות.

בשר מתורבת היבטי כשרות

- הרב אביעד ברטוב/הרב דוד פוקס:
כשר מתורבת - סקירת מבוא 34
- הרב זאב וייטמן, רב תנובה:
"כשר מתורבת" המופק מתאי גזע משליה 43
- הרב אברהם צבי הכהן, חבר בד"צ ועדת מהדרין:
כשרות כשר מתורבת 58
- הרב דוב לנדאו, חבר בד"צ ועדת מהדרין:
כשר מתורבת 66
- הרב פינחס ליבוש פדווא, חבר בד"צ ועדת מהדרין:
כשר מתורבת וכשרותו 75